

APOTEÓZIS

Recitativo

DEAK FERENC

I. tétel: Szikra
 Kék páriák csoportja
 Fehér páriák csoportja
 Vörös páriák csoportja
 Felsőgek csoportja (hangszóróból)
 A Vak erő csoportja
 Az eszme megtestesítői
 Szikra

II. tétel: Métély
 A páriák mindhárom csoportja,
 A Vak Erő csoportja
 Az Eszme megtestesítői
 Szikra
 Métély

III. tétel: Az Ember
 A páriák mindhárom csoportja
 Az Eszme megtestesítői
 Az Ember

IV. tétel: A páriák próbatétele, avagy: a vértanúk
 A páriák mindhárom csoportja
 Az Eszme megtestesítői
 Anya

V. tétel: Élők és holtak
 Páriák mindhárom csoportja
 Az Eszme megtestesítői
 Anya

VI. tétel: Csaták
 A páriák mindhárom csoportja
 Az Eszme képviselői
 Ifjak
 Munkások
 Az Ember

Kék 1.: I. tétel: Szikra
 Avas, penészes tárnáid,
 ember, életre,

de halálra se visszhangoznak már.
 Botorkálj gondolataid
 pusztáin,
 ereszkedj le
 tested csatornáiba,
 szólaltasd meg
 zsigereid ocsmány zenéjét,
 a savas-lúgos
 barlangjaidat
 járd végig vakon.

(rövid csend, kuvik)

- Fehér I.:** Petéből ösöd
 kikeltett,
 s mert a
 nemzedéke vagy:
 nem választhattad őt...
- Vörös I.:** Hova rakott le,
 vermeknek ajándéka,
 néma nyiroknak áldozata,
 fekete szeleknek táncosa —
 Te!?
- Fehér II.:** Pállott ujjaid hegyén
 Ott még a vörös permet:
 fele ereidből termett,
 fele idegen...
 Háborúztál is!
 Láttál húst,
 húst,
 frissen mészároltat
 és láttál
 feldúltan
 ezer ápolt kertet.
- Kék III.:** Elkékölsz, remegsz:
 ordítani se tudsz már.
 Ezt a gyermeket
 te meg nem szülsz —
 veled együtt a kor
 őt is elvetéli.

(kuvik)

- Vörös II.:** Veled együtt:
 Tizenkilenc
 tizenkilenc.
- Vörös III.:** Kormos koronájú
- Fehér III.:** Eperszín dolmányú
- Kék I.:** Szederjes ajakú
- Vörös I.:** Vastöltött bokájú
- Fehér I.:** Ólomfogazatú
- Kék III.:** Acélbordázatú

Kék II.: Hollóröptű,
hollótollazatú
Fehér II.: Kaszálgató kegyenc
Vörös I.: Tizenkilenc
tizenkilenc

(katonazene)

Fehér I.: Tudok a fényről

(csend)

Vörös III.: Kormos koronájú
Fehér III.: Eperszín dolmányú
Kék I.: Szederjes ajakú
Fehér I.: (főlkiált)
Tudok a fényről!
Kék III.: Acélbordázatú
Kék II.: Hollóröptű, hollótollazatú
Fehér I.: (főlordít)
Tudok a fényről!!

(csend)

A mocsarak alatt
valahol
a kőszáló bűzön túl,
túl a kerteken,
az el nem fogyasztott mérgen,
a nem csókolt szeretőn,
a láttatlan gyermekén,
a bakafegyelmen
és főbelövetéseken túl —
én
tudok a fényről.
Szemem nem látta,
bőröm nem itta,
fogam nem villogtatta,
hajam nem rejtegette,
de tudok róla.

Vörös III.: Kormos koronájú,
Fehér III.: Eperszín dolmányú,
Kék I.: Szederjes ajakú,
Vörös I.: Vastöltött bokájú,
Fehér I.: Gyöngyforgács!

(hirtelen csend)

Itt a tenyeremben!
Üstökös gyalulta
ránk a végtelenből!
Fény! Fény! Fény!

(csengő hangeffektusa)

Vörös I.: *(fölvesszi a szöveget)*
 Tudok róla.
 Járt már,
 járt vak szememben,
 volt itt
 ebben a veremben.
 Előbb gyöngyházzsín,
 aztán patyolatfehér . . .

Fehér I.: Szavaim gyapjújában
 védem, melengetem!

Vörös I.: Ököllel nem nyitod,
 kapuját.
 Még nem nyitod
 se gyémántkemény
 zárját-závárzatát.

Kék I.: Tudom én is:
 Erőszak megöli

Kék II.: Erőszak taglózza

Kék III.: Leheletem házában
 van a nyoszolyája

**Vörösek
 kórusa:** Törd ketté
 háncsát
 szabadon!
 Kérd vissza
 mécsed,
 hatalom!
 Pikkelyét
 szórd szét,
 szanaszét!
 Szép szemét
 óvd meg
 lesből
 nyilazóktól!

**Kékek
 és vörösek**

kórusa: A kor el nem vetélhet
 se téged,
 se fényes gyermeked!
 Láng vizében fürösztí,
 edzi meg
 a páriák népe
 friss értelmeket.

Mindhármas

kórusa: Sarjad a vetés lábatok alatt,
 a parázs-mag lassan megdagad.
 Sziklahantok tarkója elpattan, megreped;
 várjad, világ, az új aratókat!

(csend — erős, velőig ható hangeffektus)

Szikra: Mekkora az út
 a gyökértől az égit?

Hajszálerekben miként
 lüktet az áram
 s hogyan perzsel
 a vörös szín,
 ha tenyérbe öntik?

(rövid szünet)

Pattan a rugó,
 s mit rákapcsoltak
 tehetetlen,
 lehanyatlík,
 bele az űrbe

(rövid szünet)

A szikra nem féreg,
 hogy lassan eméssze meg
 a lomha anyagot!
 A szikra
 idegről pattan el;
 kemény vetése a tűznek.

(kezdődik az Eszme kísérőzenéje)

Epidermiszeden
 millió árokban:
 a pórusokban
 gránát forog,
 sistereg,
 emelgeti farát
 e fene rúgós ló!

(az Eszme zenéje előtérbe jön)

Csak az Eszme hiányzik még,
 hogy hasadjon
 a rothadt kelme
 e hatalmas testről!

(az Eszme zenéje)

Páriák

kórusa:

Szikra!

Szikra:

Érdemetek vagyok.

Páriák

kórusa:

Szikra!

Szikra:

Csak Szikra!

Páriák

kórusa:

Térben, időben a miénk.

Szikra:

**Vár a robbanóanyag,
 vár, mint a részeg szerető!
 Vár, hogy szétlökjem
 az anyag szövetségét**

Induljak?
Menjek?
Tétovák tétovája!!!

Feleségek
csoportja: Tűz!

(sortűz)

Fehér III.: (megtörve, bizalmatlanul)

Ki látta a fényt?

Fehér I.: Én

Vörös I.: Mintha láttam volna.

Kék I.: Egy pillanatra csupán
két sortűz között.

Szikra: (elkeseredetten)

Vegyél föl a sárból,
vegyél magadhoz,
míg el nem veszited
a hangod,
míg össze nem téveszted
az irányokat,
míg izmaidban még
ott a tűz reflexe,
vegyél,
vegyél fel, míg Szikra vagyok a szemedben.

II. tétel: Métély

Erő III.: Szép!

Fehér III.: Én azért
nem tagadhatom le:
az üstökös itt van
a homlokomon.

A vak erő
csoportja:

A pánt ereszt,
a lényeg elszivárog.

Szikra: Romra szálljak?
Holló nem vagyok!
Virágra?

Lepke sem vagyok:
Hova szálljak?
Hol bújjak meg?
A lelketek csenevész bokraiban

Fehér I.: A pillanatot vártuk.
Azt az igazit,
amikor az ember megérett
saját gyarlóságára
és erejére.
A pillanatot,
amikor már nem áll ellen
benne a vére.

(az Eszme zenéje)
(ágyúdörgés)

Szikra: Varsó!!!
 A robbanóanyag,
 a kihasználatlan,
 az elfelejtett!
 Most nézzetek
 szembe vele,
 most reped a föld
 alattatok.
 Most zsidbad el
 az agy,
 s harap
 a szabadon kószáló eb,
 a négylábú harag.
 Töröld az ingadozókat,
 hasítsd le
 szófogadatlan
 karodat!

(ismét fülsértő, agyat átjáró hangeffektus)

III. tétel: Az ember

(Csend. Akkor Tito beszél. Figyelem: igaz, hogy a harmincnyolcas évről van szó, de az ő hangját halljuk. Utólag pontosan beleépíteni egy olyan részletet, ahol a Párt segítségéről beszél.)

**Páriák
 kórusa:** Föld!
 Tenyészet földje!
 Levegő!
 Kártékonyok tere!
 Ezért:
 mozgasd meg a köveket:
 a csillámot, palát, gránitot,
 motozd meg
 az erdők lombját,
 cédrusok zöldfekete
 gyászát kémleld,
 a folyó kanyarját kövesd,
 törd ketté a kapott falatot,
 virrasszad éjszakákon át
 a dögöket;
 most mindenből kikel
 ellened a gyűlölet.
 Ez a pillanat,
 ez a perc
 meg nem ismétélhető,
 mire aludnál rá egyet,
 elfut öt emberöltő.

Vörös III.: Vállaid hidak pillére,
 tested vad áram öleli,
 szemed jeleiből
 az egész teremtés ért.

Fehér II.: Nem ittál,
ne tántorogj!
Tenyeredből
gyermekek s őzek,
ha enni, inni kérnek,
jegyezd meg:
ők még
senkitől se félnek.

(Figyelem: most kezdődik a nagy készülődés. Dramaturgiai megoldásban is kiemelni ezt a nagy események előtti intim, de feszültséggel teli készülődést.)

Kék I.: Vánkosom?
Vánkosom sose volt;
állva aludtam,
akár az erdő,
vagy a mének,
körmöm gyöngyházzsín ajtaját
azért feltépték.
Tarkómat
jéggel zúzták,
fogaim kerítését
lábbal döngették.
S én most hazatérek.
Nekem haza kell térnem,
mert tudom hogy énekel
a néma
az elnémított lélek.

Kék II.: Hírét találok
az ősznek ablakomban,
hírét a szüretnek
s hogy a család otthon
várna,
de fél
ahogyan kedveseink
nem magukért félnek.
Hírét az ősznek:
ahogy visszafordul,
akár a madár:
délnek.

Fehér I.: Este van,
s ilyenkor
már mindenki a holnapra készül.
Matat a mama,
készít ezt-azt —
így van ez máshol —,
s a gyermek ásít,
az öccs szeme tágul;
benne a képzelet
s a maradók irigysége.
Igen: így van ez máshol,
de én egyedül vagyok,
üres falak közt

nincs mit csomagolnom,
 nekem már megérkezett a holnap.
 Felkelek,
 s megyek neki,
 neki a fekete
 a fekete lucskos
 őszi szélnek.

Vörös I.: Intézem, amit lehet:
 az újszülött lányomnak
 valahonnan tejet...
 Mert elapaszt
 minden forrás,
 és szíve az anyának.
 Intézek még valamit:
 ragasztót, ha jönnek a legyek.
 Mert százával jönnek,
 tudom,
 a legyek!

Fehér III.: Egy szippantásnyi
 és szám nedvétől kialszik a tűz,
 végigégett még egy...
 Csak úgy:
 egy a sok százból.
 Komolyan,
 nem gondolok semmi másra,
 arra se,
 hogy ez volt az utolsó.
 Csupán, hogy ez
 egy a sok százból.
 Most eldobom,
 lehet, hogy rá se lépek,
 ne gondoljam,
 hogy kialudt végleg —
 hátha ég, ott valahol
 a lelkében.
 Nem, én semmi másra
 nem gondoltam.
 Komolyan!
 Mert nem félek,
 mert igazán félek!

*(Repülőzűgás erősödik. Ismét egy részlet Tito beszédéből,
 méghozzá olyan, ahol az ország védelméről van szó. Bombák
 hullanak, Belgrád, 1940. április 6.)*

Páriák
 kórusa: Foglalkoztatok mindennel,
 sertéskereskedéssel
 és emberélettel,
 és emberélettel
 foglalkoztatok ti,
 felségesek!

(bombák, sírás-rívás, zűrzavar)

Fehér III.: Százezer részre pattan most az anyag,
lelkét, velejét a korom befedi,
céltudatosan lapul meg a sejtben
a nyirok,
a szem holtában is félti a *Napot*,
s az ég asztaláról a kristályt leszedi,
mert másznak már
az ízelt lábú vad rovarok.
Értelem!
Mekkora kisülés esett vonalaidon,
mert:
egyetlen biztosíték épen nem maradt.

IV. tétel: A vértanúk
(zenei átmenet, menetelés, csend)

Vörös I.: Nézed?
Nézzed!
Tágra meredt szemmel
nézd ezt,
figyeld, ahogy homlokomon párát ver a kín.
Nézzed!
Ezt az egyet megteheted:
én helyetted állok talpra,
és helyetted lélegzek elfulladva,
és gyomromban csak az ólom,
amit érted és helyetted is
kaptam.

(főlordít)

Én tehelyetted!!!
Te moziba mégy
vagy a ligetbe,
és hallgatod,
hogyan csicseregnek
az éj madarai.
De én helyetted
most gyilkos jánosbogarakat lesek,
ahogy elzúgnak fejem felett

(főlordít)

Én tehelyetted is gyilkolok,
mert *én itt* vagyok még
s te már rég ezen túl.
Mekkora szerencse,
hogy találkoztunk,

(csendben)

de helyettem te
semmit ne tegyél.
Soha semmit,

mert a szabadság
minden más, csak
nem romantika.

(lövés)

Fehér I.: Hogy változnak a mércék,
s az érdemekből hogyan lesz holnap titkolnivaló.
Az ember páfrányokon csörtet át,
aztán később
visszajön érte,
s dísznövényként
vázába rakja.

Vagy:

várod, hogy a hold fölvilanjon,
fegyveredből akkor kiöntöd a tüzet,
aztán később visszajössz,
és eszedbe jut róla
— a holdvilágról —,
hogy fiatal vagy.

Kék: II.: Boldogsul-e valahogy, kisleány?
Anyádnak mindkét keze oda . . .
Fogódz a tárgyakra,
s lassan lépés lépés után:
menni fog.
Mert járni én már nem taníthatlak,
bátyád, nénéd nincs,
se szomszéd, se jó idegen,
csak a tárgyak maradtak,
kapaszkodj meg,
és tanulj meg járni, járni! Kisleány.

(lövés)

Vörös III.: Csak a pillanat
Ez.
Épp most várom be,
és utána zárul a pillám kapuja.
Ez a határ,
mely a kettő közt van,
s mely oly rövid,
szűk,
iszonyatosan egyforma,
s ebből az a folyamatosság:
a tervek és a kész tettek.
A kettő közt találsz meg majd,
ahogy megrekedtem,
s a hang,
amely félig elröppent —
ki tudja hova,
a másik fele
valahol a tudómban maradt.
Csak ez a pillanat,
amit most az életért állítanék be

szolgának.
 De nem lehet,
 értsd meg, hogy nem lehet.
 Ennél több is van
 az emberben.
 Fene tudja, mi.
 Előbb volt,
 mint ez a perc,
 később,
 mint a következő.
 Ne haragudj,
 hogy butaságokat beszélek,
 de így van ez,
 mikor a pillanat pórázon tart,
 s csak azt mondhatom,
 amit megenged.
 Szeretném,
 ha nálam lenne a fényképed,
 De ne gondoldj semmi rosszra,
 ó, igazán ne!
 Mert boldogan mondhatom,
 hogy én
 ebben a másodpercben még
 él . . .

(lövés)
 (Eszme zenéje)

Anyja: Én tudom.
 Az erőszakkal szemben
 nincs párbeszéd.
 Kezedben virág, könyv
 vagy a piaci kosár,
 és ő odaáll eléd.
 És . . . nincs párbeszéd.
 Csak azért nem mondok
 semmit most
 se gyermekemről,
 se háborúról,
 se igazságról,
 se kegyelemről.
 Én már megmondtam mindent.
 Se bennem,
 se kívülem
 semmi gyanú,
 közönséges léghiány —
 azon túl,
 hogy értelmem
 nem szenved semmiféle kórtól.
 Jön a kegyetlen gyalu:
 serceg, sziszeg alatta az anyag.
 Tudom már, mi lesz belőle.
 Azt is tudom,
 kinek dolgozik serényen a mester.

A szög mellett aztán,
 ha leszögezik,
 a deszka kissé megreped.
 Vagy ha csomós a fa:
 lepattan egy darabka.
 Ezen aggódok most lám:
 a deszka anyagán.
 Később még megfeddem magam,
 egy anya ilyet ne tegyen
 se békében,
 se háborúban.
 Főleg, ha tudja,
 mint én:
 hogy az erőszakkal
 nincs párbeszéd.
 Csak erőszak van,
 és marad benned
 egy csúnya nagy lék,
 mikor eltemeted a fiad.

V. tétel: Élők és holtak
(harsonák jelzik a szabadságot)

Kék I.: Megvirradt, és én
 mintha végleg elfeledtem volna:
 mi a mosoly.
 Egyszerűen:
 hiányzik izmaim,
 idegeim szövedékéből;
 pedig az öröm végtelen.
 Érzem, hogy nálamnál
 ezerszer nagyobb,
 hogy elveszek benne,
 mert a Nap szemében
 szeplőnek is kicsi vagyok.
 Bocsássatok meg,
 ha éjjelenként néha
 riadtan fölugrok,
 ha esténként
 leselkedve járom
 csendes utcáitok;
 a testem már megérkezett,
 de az ösztön,
 az leragadt.
 Ez is olyan,
 mint a mosoly:
 hiányzik a lazaság
 a szívből is.
 Ti maradjatok csak,
 maradjatok őrhelyeiteken.
 Ami hiányzik nektek —
 százszor úgy énnékem.

Fehér III.: Ballangók járnak utamat újra.
 Viszi a szél, és görög a végtelenbe.

Szeretnék szép és okos —
tudós szavakkal bánni most,
de ügyetlen
és bátortalan még a dadogásom is.
Rászállt valami szóches madár
a lényegemre.

Vörös I.: Ha találtok valahol
egy rozsdás tűt s egy
darabka cérnát,
tudjátok-e majd,
mit kell foltozni legelőbb,
mert én nem tudom;
körülottem rongyos már a levegő is...
Akinek keze van,
helyettem is parolázzon
cimborákkal, rokonokkal.
Akinek szeme van:
könnyezzen
a viziontlátás örömére,
akinek lába van:
táncoljon —

Vörös III.: Ne, ne vágj neki a folyónak!
Jege reped már a gondolattól is.
Maradj a túlparton,
mi elegen vagyunk itt — holtak —
lenn a mélyben.
Te maradj a túlparton
értünk cserében.

Kék II.: Miért
káprázik a szemem?
A szem,
amely már rég nem lát —
mégis:
mintha millió színes éke lenne
a hegyeknek,
csillog és csilingel a völgy,
akár egy köddel telt pohár, úgy ébred
hajnalonként.
Es ezen túl:
az a csend, amiből
a ti csöppségeitek születnek...
Nem értem, miért a szemrchányás,
halottnak lenni,
gondoljátok,
komótosabb.

(gitárszólo)

Fehér I.: Egyetlen szárnyékban tízen,
talán még tetvesen is,
de tízen egy szárnyékban, és együtt.
Én nem kívánom, hogy rám bárki is emlékezzék,
csak arra gondoltam:
hogyan ez az igazi élet,

így már lehet kezdeni:
 ... (?) tetvesen, egy földél alatt,
 ha jön a vihar.

(gitárszóló, az Eszme zenéje váltja fel) (Figyelem: ez a néhány sor a legkomolyabb, a legmegfontoltabb válasz és buzdítás a letargikus hősök számára, és ezt csak az Anya tudja elmondani, lassan, megfontoltan, de áthatón.)

Anya: Ha vak volnék, világtalan,
 én akkor is tudnám az utakat.
 Élő emberek útját tudnám!
 És érteném a törpe szavakat,
 meg az óriásokat is,
 ha süket lennék
 és ha néma lennék,
 én most himnuszokat
 meg költeményeket
 meg vad nótákat sikeríténék!
 De se vak,
 se süket,
 de néma se vagyok —
 így hát eget-földet megrázóan
 HALLGATOK,

(a munka dala jön be)
 VI. tétel: Csaták

Ifjak: Tudunk a fényről,
 a szikráról,
 tudunk ezer szikráról!!!

Páriák: *(harcosok)*
 Beszéljünk csendben
 az eredőkről.
 Csendben
 a gyökerekről.
 Halkan, tisztelettel
 a véres ékezetéről,
 szilánkokról
 és érdemeikről.

Munkások: Zakatoljunk
 a kerékről
 a lendítőről,
 ahogy forog
 és az acélról,
 ahogy morzsolódik,
 ahogy ropog.

Ifjak: Klcsit hiú aggokkal
 parkban ülni,
 utazni száz kilométereket,
 és egyetlen szavuk sincs
 a véletlenről.
 Élceldni önmagunk számára.

Kertekről körmölni
 jelentést a kertésznek,
 húsról a hentesnek,
 virágról az alatta nyugvó
 megboldogultnak.
 Becsülettel —
 egy lépéssel odébb megyünk.
 Bocsánat.
 Azért még
 se Senecát,
 se Marxot nem tagadjuk.
 Törvényeikben nekik
 magunkat megadjuk.
 De becsülettel —
 egy lépéssel odébb megyünk.
 Bocsánat.

Munkások: Közelebb jött a gép,
 s ha lélegzik,
 lúgos szavakat ad kölcsön,
 aztán a percenttel együtt
 holnap visszakeri.
 Tisztán: veled együtt.
 Elvégre valamiből
 meg kell a gépnek élni.
 Ezért a frázisokat zabálja,
 és a műszak nyelvét beszéli.

Harcosok: A rendről van szó
 s a számadásról,
 mit egyenként senkitől se kértünk.
 Matematika az egész.
 Rétegről rétegre ugyanaz.
 A mozdulás lehetőségét
 vegyészek elemzik,
 mert egy grammot,
 egy miligrammot le nem adunk
 az értékéből.
 Ez a mi tudományunk,
 s ha konokul szavatoljuk a sikert,
 nem csoda,
 mi bátorságért
 és tanácsért
 temetőkbe járunk.

Ifjak: Mikor ti ifjak voltatok,
 meg később már —
 megvolt a történelmi
 nagy-nagy szelekció.
 Mi vállalnánk,
 felelősséggel vállalnánk a miénk,
 de ne legyen aztán
 vaklárma, riadó.
 Most — bocsánat:
 egy lépéssel tovább megyünk.
 Várnak bennünket,

igazán várnak —
a srácok.

(Beat-zene. Lassan elhalkul. Ismét Tito beszél a Párt egységeről, a fiatalokról, két mondat az egész, visszhangosan megismétlődik, s ebbe épül a zárózene.)